

ПИРОЖКОВ
Сергій Іванович — академік НАН України, доктор економічних наук, професор, віце-президент НАН України, голова Секції суспільних і гуманітарних наук НАН України

ХАМІТОВ
Назіп Віленович — доктор філософських наук, професор, провідний науковий співробітник Інституту філософії ім. Г.С. Сковороди НАН України

ЦИВІЛІЗАЦІЙНИЙ ПРОЕКТ УКРАЇНИ: ВІД АМБІЦІЙ ДО РЕАЛЬНИХ МОЖЛИВОСТЕЙ

Напередодні 25-ї річниці незалежності України можна констатувати, що подальший розвиток нашої країни значною мірою залежить від її свідомого цивілізаційного вибору, який у статті розглядається як вибір способу життя і цінностей, вибір парадигми і стратегії реалізації власного по-ступу. Для осмислення проблем цивілізаційного вибору використано методологію метаантропологічного потенціалізму. Наголошено, що продуктивний цивілізаційний вибір України означає створення її цивілізаційного проекту, який передусім має ґрунтуватися на гідній самореалізації людини. Зроблено акцент на ролі в цьому процесі НАН України, яка здатна створювати парадигми цивілізаційних реформ, узагальнювати стратегії, аналізувати футурологічні сценарії розвитку, а також оцінювати потенційні соціогуманітарні небезпеки й ризики на цьому шляху.

Ключові слова: цивілізаційний вибір, метаантропологічний потенціалізм, самореалізація людини.

Питання методології: метаантропологічний потенціалізм

У 2016 році Україна відзначає 25-ту річницю своєї незалежності, і це дає підстави говорити про доленосні питання нашого суспільного розвитку. На Всеукраїнському референдумі 1 грудня 1991 року переважна більшість населення України висловила-ся за незалежний розвиток держави, сподіваючись на швидке досягнення заможного рівня життя на рівні країн Європейського Союзу. Однак реалії виявилися зовсім іншими, що дало підстави деяким політологам визначити період незалежності як кризовий розвиток України, який не наближає її до світової цивілізації, а навпаки, відкидає на периферію світових маргінальних процесів. Тому подальший розвиток України значною мірою залежить від її свідомого *цивілізаційного вибору*.

У масовій свідомості такий вибір асоціюється з обранням геополітичного регіону, блоку чи союзу країн, куди має увійти Україна. Проте цивілізаційний вибір країни як суб'єкта світової історії є передусім вибором *способу життя і цінностей*, які є продуктивними для розвитку країни та її громадян на тому чи

іншому етапі її державного становлення. Вже на цій основі обираються зовнішньополітичні партнери, союзи, блоки тощо. Тому цивілізаційний вибір — це значною мірою вибір не місця у світі, а парадигми і стратегій реалізації власного поступу у світі, що можна трактувати як реальну національну ідею.

У чому ж полягає значущість і актуальність концепту «цивілізаційний вибір» на сучасному етапі розвитку України? Чи можна замінити поняття «цивілізаційний вибір» на «цивілізаційну перспективу» чи «цивілізаційний розвиток»? Відповідаючи на ці запитання, слід виходити з того, що саме вибір будь-якого суб'єкта (як індивідуального, так і колективного) є *необхідною умовою* переходу від його потенціального стану до актуального, умовою його *дійсної* суб'єктності.

Без здійснення вибору відбувається втрата *суб'єктності країни*, що замикає її в минулому і викреслює з числа можливих лідерів цивілізаційного поступу. Інша справа, що вибір країни може здійснюватися під тиском зовнішніх геополітичних суб'єктів (гравців); це також означає втрату країною суб'єктності, а отже, можливостей реалізації власного потенціалу.

Для осмислення проблем цивілізаційного вибору України евристично продуктивним видається використання таких методологій соціогуманітарного знання, як *потенціалізм* і *метаантропологія*, більше того, важливо показати можливості їх синтезу. Передусім окреслимо сутність і методологічні можливості кожної з них.

Під *потенціалізмом* у цьому контексті ми розуміємо напрям розвитку сучасної науки, «головним принципом якого є оцінка багатоманітних можливостей, які закладені в тій чи іншій системі і які при відповідних умовах можуть бути реалізовані» [1]. Потенціалізм на «відміну від *калейдоскопізму*, який спирається на аналіз можливостей, що відбулися, ... передбачає вивчення більш широкого діапазону передумов, що визначають розвиток конкретного процесу чи системи» [1]. Потенціалізм означає необхідність аналізу того чи іншого соціального феномену в категоріях *можливості* та *дій-*

сності. Звідси правомірність використання поняття «потенціал», що відображує різні аспекти саморуху внутрішніх елементів конкретної системи від можливості до дійсності» [1].

Отже, потенціалізм дає нам можливість збагнути розвиток тієї чи іншої країни в динаміці, визначити її *реальні*, а не *ілюзорні*, утопічні амбіції та можливості.

Місце *метаантропології* в соціогуманітарному знанні може бути осмислене у двох фундаментальних виявах: 1) як метатеорії наук про людину, її буття в культурі та соціумі, що інтегрує результати одночасного розвитку цих сфер; 2) філософії розвитку людини. У результаті «філософська антропологія як метаантропологія може бути осмислена у широкому та строгому сенсі, що виражає специфічну подвоєність її завдань» [2].

Метаантропологія, як напрям української філософії, має інтегрально-методологічне значення для сучасного соціогуманітарного знання як проєкт, оснований на розподілі людського буття «на буденний, граничний і метаграничний виміри, яким відповідають буденний, особистісний та філософський типи світогляду. Буденне буття людини формується волею до самозбереження й продовження роду, граничне, з одного боку, волею до влади, з іншого — волею до пізнання і творчості, метаграничне — волею до любові, свободи і толерантності» [3, 4].

Такий підхід продовжує філософські пошуки класика філософської антропології М. Шелера [5] і класика філософії персоналізму М. Бердяєва [6]. У сучасній українській філософії метаантропологія є однією з тенденцій розвитку Київської світоглядно-антропологічної школи, започаткованої академіком В. Шинкаруком.

Важливо усвідомити, що метаантропологія у строгому та широкому сенсі не може бути жорстко поділеною на дві протилежні царини — вони зумовлюють одна одну. Лише як метатеорія соціогуманітарного знання метаантропологія може бути філософією розвитку людини, яка здатна до інтегруючої функції в гуманітарних науках.

Поєднання потенціалізму і метаантропології як методологічних стратегій розвитку системи

підсилює можливості кожної з них. Потенціалізм набуває світоглядно-ціннісного вектора, а метаантропологія долає відстороненість від реалій іманентних процесів розвитку людини і суспільства.

Отже, маємо *метаантропологічний потенціалізм* — методологію розвитку життєвого потенціалу людини, нації, людства від буденних до вищих граничних та метаграничних проявів.

Під життєвим потенціалом у широкому сенсі можна розуміти цілісність головних можливостей людини — і тілесних, і душевних, і духовних. Метою будь-якої відкритої й гуманістичної соціальної системи є *розкриття* життєвого потенціалу людини, її самореалізації як умови становлення суспільства. Усвідомлення цього дає можливість розуміти метаантропологічний потенціалізм не просто як основоположну стратегію соціогуманітарних теорій, а й як практичну парадигму розвитку країни.

У цій методології доцільно використовувати передусім такий напрям метаантропології, як *соціальна метаантропологія*. У межах цього напрямку тріадична методологія метаантропології (буденне, граничне, метаграничне буття людини) застосовується не до людини як неповторної екзистенції та особистості, а «до *суспільства*, а також до *людини в контексті суспільства*» [7].

Якщо йдеться про самостійний і свідомий вибір шляху розвитку в координатах метаантропологічного потенціалізму в тріаді «буденне, граничне, метаграничне», категорію «буденне» варто замінити на категорію «наявне». На цій основі маємо такі принципи (етапи реалізації) цієї методології в осмисленні потенцій тієї чи іншої соціальної системи й людини у цій системі:

1. Аналіз параметрів наявного буття тієї чи іншої соціальної системи і людини в цій системі, а також осмислення їх потенційних можливостей.

2. Побудова проекту метаграничного (поза межного) буття соціальної системи, який принципово виходить за межі наявного, але *відображує його потенції*.

3. Оформлення цілісної стратегії досягнення проекту метаграничного (поза межного) буття соціальної системи через перехід потенціального в актуальне, можливого в дійсне, що передбачає *граничне буття цієї системи*.

Відповіді на питання, які потенції соціальної системи і людини в ній можуть бути реальними, а які — утопічними, можна лише завдяки ґрунтовному *компаративному аналізу* результатів першого й другого теоретичних етапів. Цей компаративний аналіз має бути концептуально скерований категоріями «можливість — дійсність», «потенціальне — актуальне», «суще — належне».

При цьому саме пара «наявне — метаграничне (поза межне)» дає можливість усвідомити світоглядно-ціннісний, людиновимірний вектор трансформації потенцій у реальність, створивши такий проект і образ оновлення буття людини в суспільстві, який дозволить витримати всі граничні випробування на шляху їх втілення.

Отже, цивілізаційний вибір у будь-якій соціальній системі означає не лише зміну її параметрів як *соціальної* системи, а й *трансформацію буття людини*. Звідси — актуальність методології метаантропологічного потенціалізму для осмислення саме цивілізаційного вибору, розуміння його логіки і ризиків. Метаантропологічний потенціалізм відкриває можливість актуалізації змін способу життя і цінностей людини, а відтак, її буттєвих основ. Разом з тим, застосування цієї методології дає можливість усвідомити, що не можна відривати людину «як від природно-біологічної передісторії..., так і від своєї внутрішньої природи людської індивідуальності, незалежного самопізнання» [8]. Людина не є іграшкою в руках політиків, політтехнологів і «соціальних інженерів», будь-які продуктивні цивілізаційні зміни у соціальному вимірі сьогодні можливі лише за умов вільної і творчої самореалізації особистості. Цілком очевидно, що «нові горизонти відкриваються перед тими країнами, чий суспільний устрій виявиться здатним максимально мірою забезпечити, з одного боку, реалізацію творчого *потенціалу* своїх громадян, а з іншого — задоволення їхніх *потреб*» [8].

При цьому ми повинні усвідомлювати, що цивілізаційний вибір зовсім по-різному відбувається в тоталітарному, авторитарному і відкритому суспільстві. У тоталітарному соціумі його робить вождь, який окреслює контури майбутнього, а оточення вождя розробляє стратегії оволодіння майбутнім і визначає межі граничного напруження людини на цьому шляху. В авторитарному соціумі, наприклад у соціумі олігархічного неофеодалізму XXI ст., маємо те саме з урахуванням можливості несистемних компромісів з опозицією. У відкритому суспільстві цивілізаційний вибір є результатом широких суспільних дискусій і консенсусу політичних еліт і народу.

Умови і параметри продуктивного цивілізаційного вибору

Будь-яка країна здійснює цивілізаційний вибір як суб'єкт, а не об'єкт, тільки створюючи і реалізуючи *власні стратегії розвитку*. Саме наявність стратегій розвитку, які не залежать від зміни політичних еліт, робить країну суб'єктом геополітики. Цивілізаційний вибір як вибір лише геополітичного місця у світі неминуче перетворює країну на об'єкт геополітики, що призводить до втрати реальної незалежності і суверенітету.

Слід також усвідомлювати, що продуктивний цивілізаційний вибір можливий лише за умови *реальної консолідації народу країни*. Відповідальність за цивілізаційний вибір повинні брати на себе не лише уряд, політики, державні й суспільні діячі, а й більшість громадян. Саме тоді цивілізаційний вибір буде не просто набором гасел та імітацією реформ, а стане дійсним рухом реформування країни, що змінює спосіб життя на основі обраних цінностей.

Конструктивний цивілізаційний вибір здійснюється лише за умови *консенсусу*, а не тільки *компромісу* політичних партій і груп, які активно задіяні у суспільному житті й представляють різні соціальні групи та регіони країни. Політичні партії, групи та їх лідери повинні бути у стані обопільної довіри і публічно проявляти не взаємні чвари, прагнучи

набути рейтингу через приниження опонента, а уособлювати здатність довіряти і входити у стан співтворчості, що актуалізуватиме довіру народу до політиків і влади загалом.

Досвід людства знову і знову підтверджує, що цивілізаційний вибір стає по-справжньому продуктивним лише за умови *взаємодії політичної еліти з елітою інтелектуальною* — передусім з експертним середовищем морально й фахово авторитетних науковців, які здатні створити і критично проаналізувати різні моделі цивілізаційного вибору країни та окреслити стратегії їх досягнення.

Не можна не визнати, що цивілізаційний вибір країни не повинен вступати у суперечність з *архетипами її культури й особливостями ментальності її громадян*. Кожна культура має здійснити свою, закладену в її глибинних основах місію збагачення загальнолюдської культури.

По-справжньому продуктивний цивілізаційний вибір має бути глибинно осмисленим у суспільстві і відбуватися на основі *світоглядних трансформацій*. Ці трансформації не можуть нав'язуватися або укорінюватися внаслідок маніпуляцій, оскільки це призводитиме до рецидивів утопічної свідомості. Усі світоглядні зміни мають бути результатом *публічного діалогу*, який модерують моральні авторитети з числа наукової, художньої та релігійної спільноти.

Отже, здійснення продуктивного цивілізаційного вибору України означає створення її *цивілізаційного проекту* — образу майбутнього, який породжує стратегію вільної, гідної та ефективної реалізації у світі, в процесі якої культурна самобутність поєднується з найсучаснішими технологічними досягненнями цивілізаційного поступу.

Цивілізаційний проект України: основні риси і контури

Виходячи з фундаментальних положень Конституції України та ментальності її народу, цивілізаційний вибір нашої країни — це вибір такого способу життя, в якому *людина, її пра-*

ва, свобода і гідність є вищою цінністю суспільства, і не лише декларованою, а реальною, закріпленою у законодавчих актах і підтвердженою практичною поведінкою громадян.

Це відповідає глибинним архетипам української культури, яка завжди була людиноцентричною. Тому принципово необхідним є парадигмальний поворот від соціоцентризму радянської й пострадянської доби до людиноцентризму — і в гуманітарному знанні, і в житті політикуму та суспільства. Саме у такий спосіб можна подолати залишки тоталітарного мислення і буття, в яких людина, її життя та гідність приносяться у жертву державі й партії влади. Це означає становлення реального громадянського суспільства, подолання антагонізму влади та опозиції в українському політикумі, усунення суперечності між «писаними» законами і законами «неписаними», які виражають реальні традиції та тенденції суспільства.

Отже, *саме людиноцентризм повинен стати основою продуктивного розвитку українського суспільства*. Окреслимо цивілізаційні контури такого суспільства.

Передусім це суспільство довіри та соціального й політичного партнерства. Це означає актуалізовану соціальну емпатію і, одночасно, відповідальність особистостей на всіх соціальних рівнях. Суспільство партнерства — це суспільство взаємодії соціальних груп, народу і влади на основі спільних цінностей, які актуалізуються інтелектуальною елітою. Це суспільство партнерства політичних партій і груп, для яких гідне майбутнє країни є важливішим за корпоративні інтереси і які, відповідно, здатні до консенсусу. На практиці це означає суспільну відповідальність правлячого класу і відкритість влади, а також розгортання діалогу між політичною та інтелектуальною елітами.

Це також соціум збалансованої взаємодії правової держави й громадянського суспільства. Лише правова держава здатна подолати соціальний інфантилізм, стимулюючи відповідальну активність громадян, що відкриває можливість органічного розгортання громадянського суспільства як простору соціальних ініціатив громадян та інституцій. Слід усвідомлювати,

що розвиток громадянського суспільства неодмінно потребує актуалізації середнього класу як його надійного каталізатора.

Важливою складовою цивілізаційного проекту України є гендерна рівність і гендерне партнерство. Жінка в Україні завжди відігравала надзвичайно значну соціальну роль, і посилення її участі у новому цивілізаційному проекті потрібне не лише для звіту перед міжнародними партнерами України.

У своєму цивілізаційному проекті Україна не може не виступати як інноваційно-інформаційне суспільство. Сучасна цивілізація є наукомісткою і потребує постійних інновацій, тому слід усвідомлювати, що креативна особистість є головною цінністю сучасного суспільства. Сучасна інформаційна цивілізація в Україні постає як ІТ-цивілізація — цивілізація інноваційних інформаційних технологій у науці, освіті, економіці, політиці, екології.

Специфікою цивілізаційного проекту саме України у цій царині можуть бути гуманітарні й соціокультурні інформаційні технології, в яких відбуваються трансформації як освіти і культури, так і людини в освіті та культурі. Втілення в життя таких технологій передбачає інноваційні підходи у розробленні та використанні штучного інтелекту. Надзвичайно плідною може бути актуалізація в гуманітарних і соціокультурних інформаційних технологіях світоглядної толерантності як фундаментальної риси української культури.

Цивілізаційний проект України не може не мати своєю складовою суспільство, в якому людина гідно самореалізується. Це передусім передбачає надання рівних умов для здобуття освіти та справедливу й ефективну дію «соціальних ліфтів». Для цього потрібна відповідна атмосфера в суспільстві, що актуалізує духовно-культурний вимір цивілізаційного проекту України. Йдеться насамперед про суспільство толерантності й діалогу, в якому цивілізаційний розвиток України має відповідати архетипам культури і ментальним особливостям людей, що в ній живуть. Це означає розвиток здатності до аргументованого спілкування та світоглядних консенсусів.

Небезпеки, виклики та ризики на шляху оновлення цивілізаційного проекту України

Цивілізаційний проект України оновлюється в умовах надзвичайно складної геополітичної ситуації у світі та кризового розвитку всередині країни. Складність ситуації зумовлена передусім *цивілізаційним конфліктом* з Росією та цивілізаційною розколотістю української еліти. Як і 25 років тому, сьогодні в Україні можна виділити дві елітні політичні групи: «одна сформована з числа колишніх керівних працівників, багато хто з яких і сьогодні причетний до управлінської діяльності, інша — рекрутована з більш або менш активних противників попереднього режиму. Остання включає як діячів, що переслідувалися в радянські часи, так і тих, хто активно співробітничав з радянською владою, але на певному етапі змінив позицію» [9].

При цьому все більше розвивається третя група молодих політиків, світоглядне формування яких відбулося за часів незалежної України, але які при цьому тяжіють або до першої, або до другої групи, адже в умовах функціонування олігархічного неофеодалізму «омолодження» політики йде під достатньо жорстким патронатом. З іншого боку, можна говорити про формування по-справжньому незалежних від радянського і пострадянського минулого політиків, які репрезентують риси і контури нового цивілізаційного проекту України.

Якщо перша група і сьогодні є переважно проросійською, а друга — антиросійською, то третя є насправді *проукраїнською*, і саме навколо неї має будуватися консенсус політикуму України, у тому числі й тих політичних груп, що поділяються за територіальною належністю: східноукраїнські, які «мають більш проросійські настрої, і західноукраїнські — переважно орієнтовані на Захід» [9].

Зрозуміло, що цивілізаційний конфлікт з Росією повинен стати *цивілізаційним змаганням*, «важливим критерієм якого виступатиме життєвий рівень населення» [9]. Цілком очевидно, що як і на початку періоду незалежності України, так і зараз «від перебігу цього

змагання значною мірою залежатиме доля України, адже незалежність колишньої республіки Союзу РСР частиною населення була підтримана з економічних міркувань, з надією на підвищення життєвого рівня в Українській державі. Програш тут може призвести до важких політичних наслідків» [8]. Україна і Росія «повинні йти особливими шляхами, хоч і до однієї мети — до демократичного ринкового суспільства» [9].

При цьому надзвичайно важливо «здійснювати економічні й усі інші перетворення з найменшими втратами для населення» [9]. Очевидно також, що цивілізаційні трансформації, які сьогодні, як і два десятиліття тому, є передусім ринковими трансформаціями, «важливо проводити відповідно до історичних традицій українського народу, враховуючи конкретні умови і можливості, оскільки абстрактної моделі ринку не існує, він завжди конкретний» [9].

Отже, слід розуміти, що продуктивний цивілізаційний проект України — це не проект цивілізації ксенофобії, *цивілізації буфера*, а проект *цивілізації гуманістичних інновацій*. Це проект *цивілізації гідної самореалізації людини*. Гаслом цього проекту повинно стати: «гідна самореалізація людини — успішна країна». Втілення такого проекту в життя — фундаментальна умова забезпечення національної безпеки і самого існування України як незалежної держави.

Слід усвідомлювати, що здійснення цивілізаційного проекту України як суб'єкта, а не об'єкта історії полягає у системній взаємодії з тими міжнародними партнерами, які сприймають свободу та гідність людини як фундаментальну цінність. Надзвичайно важливим є здоровий прагматизм та поміркованість у зовнішній політиці задля недопущення нових економічних, політичних і тим більше збройних конфліктів, які віддалятимуть Україну від цивілізованого світу. Неприпустимим є будь-який радикалізм і, тим більше, екстремізм як у внутрішній, так і у зовнішній політиці.

Цивілізаційний проект будь-якої країни в сучасному глобалізованому світі має будова-

тися на основі взаємної значущості, а відтак, взаємодії, поєднання й конвергенції цінностей культур та ментальностей цієї країни та її партнерів. Цей процес повинен бути цілком органічним і водночас цілеспрямованим, він має відбуватися на основі відкритого діалогу. Є виражені небезпеки та ризики на шляху до діалогу і конвергенції світоглядних цінностей будь-якої культури й ментальності з культурами і ментальностями цивілізаційно більш «потужних» геополітичних партнерів. Слід усвідомлювати, що є межа, за якою трансформації ідентичності стають її деформаціями, що призводить до глибинного «травмування»

культури і ментальності, спотворюючи її цивілізаційний проект.

Усвідомлення взаємної значущості світоглядних цінностей і продуктивності їх синтези є умовою плідної взаємодії України та її геополітичних партнерів.

Усе сказане вище актуалізує роль і значення Національної академії наук України, яка здатна на основі суспільних запитів створювати парадигми цивілізаційних реформ, а також оцінювати гуманітарні небезпеки й ризики на цьому шляху, здійснюючи креативне узагальнення стратегій та футурологічних сценаріїв розвитку України.

REFERENCES

[СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ]

1. Pyrozhkov S.I. *Labour potential in the demographic dimension*. (Kyiv: Naukova Dumka, 1992). P. 9. [Пирожков С.И. *Трудовой потенциал в демографическом измерении*. К.: Наук. думка, 1992. С. 9].
2. Khamitov N.V. In: *Philosophy of man as a way of humanity and dignity in liminary being of society: philosophical anthropology approach as meta-anthropology*. (Kyiv, 2016). P. 6. [Хамітов Н. Філософська антропологія як метаантропологія: метатеорія гуманітарних наук і філософія антропо-трансценденції. В кн.: *Філософія людини як шлях гуманізму та гідності у граничному бутті суспільства: підхід філософської антропології як метаантропології*. К.: НПУ ім. М.П. Драгоманова, 2016. С. 6–30].
3. Khamitov N.V. *Philosophy: existence, man, world. From metaphysics to meta-anthropology*. (Kyiv: KNT, 2016). [Хамітов Н. *Філософія: бытие, человек, мир. От метафизики к метаантропологии*. (3-е изд.). К.: КНТ, 2016].
4. Khamitov N.V. Meta-anthropology. In: *Philosophical anthropology: dictionary*. (Kyiv: KNT, 2016). P. 207. [Хамітов Н. Метаантропологія. В кн.: *Філософская антропология: словарь*. (3-е изд.). К.: КНТ, 2016. С. 207–212].
5. Scheler M. Philosophische Weltanschauung. In: *Gesammelte Werke*. Bd. 9. (Bern/München: Francke-Verlag, 1979). S. 73. [Шелер М. Філософское мировоззрение. В кн.: *Избранные произведения*. М.: Гнозис, 1994. С. 3–15].
6. Verduyaev N. *The Destiny of Man*. (N.Y.: Harper, 1960). [Бердяев Н.А. *О назначении человека*. М.: Республика, 1993].
7. Krylova S. *Beauty of the human being: Personality. Family. Society (socio-philosophical analysis)*. (Nizhyn: Aspekt-Poligraf, 2011). P. 81. [Крилова С. *Краса людини: особистість, сім'я, суспільство (соціально-філософський аналіз)*. Ніжин: Аспект-Поліграф, 2011. С. 81].
8. Pyrozhkov S.I. *Philosophical and Sociological Thought (Filosofska i sotsiologichna dumka)*. 1991. (7): 66. [in Ukrainian]. [Пирожков С.И. Образ людини і трудовий потенціал населення. *Філософська і соціологічна думка*. 1991. № 7. С. 66–81].
9. Pyrozhkov S.I. In: *Ukraine and Russia in the International Relations System: Strategic Prospects*. (Kyiv, 2001). [Пирожков С.И. Україна у геополітичному вимірі (Передмова). В кн.: *Україна та Росія у системі міжнародних відносин: стратегічна перспектива*. К.: НППМБ, 2001. С. 20–22].

С.И. Пирожков¹, Н.В. Хамитов²

¹ Президиум Национальной академии наук Украины (Киев)

² Институт философии им. Г.С. Сковороды НАН Украины (Киев)

ЦИВИЛИЗАЦИОННЫЙ ПРОЕКТ УКРАИНЫ: ОТ АМБИЦИЙ К РЕАЛЬНЫМ ВОЗМОЖНОСТЯМ

Накануне 25-й годовщины Независимости Украины можно констатировать, что дальнейшее развитие нашей страны во многом зависит от ее сознательного цивилизационного выбора, который в статье рассматривается как выбор образа жизни и ценностей, выбор парадигмы и стратегии реализации собственного развития. Для осмысления проблем цивилизационного выбора используется методология метаантропологического потенциализма. Отмечается, что продуктивный цивилизационный выбор Украины означает создание ее цивилизационного проекта, который прежде всего должен основываться на достойной самореализации человека. Сделан акцент на роли в этом процессе НАН Украины, которая способна создавать парадигмы цивилизационных реформ, обобщать стратегии, анализировать футурологические сценарии развития, а также оценивать потенциальные социогуманитарные опасности и риски на этом пути.

Ключевые слова: цивилизационный выбор, метаантропологический потенциализм, самореализация человека.

S.I. Pyrozhkov¹, N.V. Khamitov²

¹ Presidium of National Academy of Sciences of Ukraine (Kyiv)

² Skovoroda Institute of Philosophy of the National Academy of Sciences of Ukraine (Kyiv)

CIVILIZATION PROJECT OF UKRAINE: FROM AMBITIONS TO REAL OPPORTUNITIES

On the eve of the 25th anniversary of Ukraine's independence it can be stated that the further development of our country largely depends on the conscious civilization-defining choice. The article discusses this choice as an option to define a lifestyle and values, paradigms and strategies to advance one's own progress. With the aim to comprehend the problems of civilization-defining choice the methodology of meta-anthropological potentialism is used. It is stressed that the efficient civilization-defining choice of Ukraine means the creation of a civilization project, which is primarily based on a decent self-realization of a person. An emphasis is laid upon the role of the National Academy of Sciences of Ukraine in the relevant process, since NAS is able to create paradigms for civilization reforms, generalize strategies, perform analysis of futurological development scenarios and evaluate potential socio-humanitarian hazards and risks.

Keywords: civilization-defining choice, meta-anthropological potentialism, self-realization of a person.